

aljái, kb. 370 cm-ig. Miután ebben a mélységben már az agyagos altalajnak kellene jelentkeznie, arra lehet következtetni, hogy minden bizonnyal itt található a római várost körülvevő D-i árok. Az A1_1 alaptest legalján előkerült szürke színű, sárga foltos, enyhén faszenes római réteg pedig már egyértelműen a *fossa* betöltésének anyagát tartalmazza (késő római mázas kerámiatöredékeket, késő római kisbronzokat, római házi kerámia- és *tegulat*töredékeket).

A Kossuth u. 13. sz. alatti épület K-i falánál található alaptesteknél a következőket figyeltük meg. É felől haladva az első két alaptestben kb. 300 cm mélységig modern kori építési törmelékkel feltöltött pincék jelentkeztek, alattuk pedig már az agyagos altalaj. Két alaptestből került elő római, csatári kőből épített fal. Míg az A4_10 alaptest K-i feléből egy ÉNy–DK irányú, masszív (min. 70 cm széles) fal jelentkezett, addig az A1_4 alaptestben, annak Ny-i oldalán mindössze csak 20 cm szélességben volt megfigyelhető egy szintén ÉNy–DK irányú római fal. A falakat a szürke altalajra alapozták, mellettük római rétegekkel, felettük pedig a fekete színű, kevert, törmelékes római feltöltéssel.

Az A5_6 alaptest Ny-i felében egy fal K-i oldalát láthatuk az újkori pincefőfal alatt. A fal K-i oldalán azonban járószerű réteget, vagy egyáltalán, komolyabb rétegsort nem lehetett megfigyelni. Az A5_7 alaptest K-i végében került elő egy szintén ÉNy–DK irányú, csatári kőből épült római fal. Az alaptestben nehezen lehetett megfigyelni az állandóan beomló, kb. 200 cm-es sóderes feltöltés miatt a fal Ny-i oldalát, de itt sem látszódott járósínt, vagy markáns rétegsor.

A legdélebbi alaptestsor középső tagjának D-i felében ÉK–DNy irányú, csatári kőből épített, kb. 70 cm széles, római falat figyeltem meg, É-i oldala bolygatott és törmelékes volt.

Az A3 alaptest Ny-i metszetalában egy újkori pince fala és modern kori építési törmelékkel feltöltött része mutatkozott. Az alaptest D-i metszetalaja volt a leghasználhatóbb régészeti szempontból. A kb. 100 cm vastag modern törmelék alatt egészen a szürke agyagos altalajig a fekete színű, kevert, törmelékes római feltöltés jelentkezett, amely a telek szinte teljes területén mutatkozott.

Az alaptestek kis méretűek, szűkek és mélyek voltak; metszetalat tisztítani vagy egyáltalán lemenni életveszélyes lett volna, ezért a szakfelügyeletet csak a gyakran omlékony felszínről lehetett elvégezni.

Munkatársak: Horváth Dorina, Vámos Péter régésztechnikusok, Horváth Zsófia geodéta.

MLADONICZKI RÉKA

341. Szombathely, Savaria-Belváros (KÖH 67951) (Vas megye) Ró

Kőszegi utca 7., 11–17.: 2011. november 14. és december 13. között régészeti szakfelügyelet keretein belül végeztünk feltárást a belvárosban, a Kőszegi utcába tervezett záportároló kivitelezését megelőzően (6167, 6169 hrsz.). A feltárást szigorúan alkalmazkodott a beruházást érintő terület határaihoz; összesen 63,45 m²-en kutattunk. A szelvényünk D-i határát egy újkori pincefal képezte. A szelvénynek szinte teljes területén

újkori pincék találhatók. Ezáltal a területen a régészeti munka az újkori pincék járósíntje alatt, azaz a mai felszíntől számítva 260–270 cm mélységtől kezdődött.

A szelvény É-i végében K–Ny irányban egy újkori pincefal húzódtott. Tőle É-ra (az É-i metszetalunkban) jól látható volt, hogy az újkori által kevésbé bolygatott területeken a mai járósínttől 160 cm mélyen már római rétegek jelentkeztek, többek között 2 ÉNy–DK irányú, csatári kőből épített fal. A szelvény nagyobb részében az újkori pincék építésével már korábban elpusztították a késő római kori rétegrendet. Ennek ellenére az ásás során különböző korú épületmaradványokat sikerült feltárunk.

A szelvény teljes területén a geológiai agyagrétegek felett, egy vékony, erősen faszenes, fekete réteg jelentkezett. Felette egy 20–30 cm vastag, szürkés – nagyobb foltokban barna, ill. rózsaszínes színű – faszénzemcsékkel kevert agyagos réteg húzódtott, amely esetleg a városalapítás kori planirozási réteg lehet. Ebbe a rétegbe vágódtak a legkorábbi – kora római – jelenségek, amelyeket a szelvény közepén/Ny-i felében feltárt egykori fagerendák nyomai, ill. az esetleg hozzájuk tartozó járósínt maradványai képeztek. A szelvény K-i végében sóderalapozású falakat tártunk fel, amelyek szintén egy korábbi épület falai lehetnek. Mindenképp korábbiak, mint a közelükben található, öntött habarcsos alapozású, csatári kőből épített falak, amelyek egymással derékszöveget zárnak be a szelvény K-i felében. Talán a hozzájuk tartozó járósíntet képezi a szelvény DK-i sarkában megmaradt, igen jó minőségű *terrazzopadló*. A 2 csatári kő fal közötti területen egy kemence(?) maradványait tártunk fel. A már említett falakon kívül, a kutatás leglátványosabb jelenségei közé 2 csatorna tartozik. Mindkettő a már említett falakkal megegyező tájolású (ÉNy–DK irányú) és mindkét csatornát egy korábbi fal alapjait felhasználva építették meg. Míg a szelvény közepén található csatornánál a K-i falát alkotja a korábbi fal, addig a szelvény Ny-i végében előkerült csatornának a Ny-i falát képezi. Ennek a csatornának a belsejét *hypocaustum*-tégglákkal bélelték, míg a másikat jó minőségű, vastag *terrazz*oval kenték ki. A *terrazz*oval kikent csatorna esetleg ivóvízszállító csatorna lehet, míg a tégglával bélelt talán csapadékvízgyűjtő csatorna. Az ivóvízszállító csatorna közelében előkerült egy kora római kút is. A Ny-i csatorna mellett téglalap alakú téglaépítmény tártunk fel. Betöltésében római házi kerámiát találtunk. Talán valamilyen fogadalmi építmény lehet.

Említést érdemelnek még a Ny-i szelvényrészben előkerült, csatári kőből épített jelenségek, amelyek sajnos csak alapjaiban maradtak fenn. Egyikről valószínűsíthető, hogy talán egy pillér lehet.

Az ásás során előkerült leletek zömét a kerámiaanyag tölti ki. Az általános római házi kerámia mellett előkerültek *terra sigillata* töredékek, észak-itáliai vékony falú csésze töredékek, mécses-töredékek, és *Rippenschale* töredékei is. A kerámialeletek mellett a szisztematikus fémkeresésnek köszönhetően említésre méltó fémtárgyakat is találtunk. Ezek nagy részét az érme alkotják, amelyek közül kiemelkedik egy köztársaság kori ezüstdénár.

Munkatársak: Mrenka Attila, Nyerges Anita régész, Körmeny Tibor geodéta.

MLADONICZKI RÉKA

Mártírok tere–Kőszegi utca: 2011. szeptember 11–21. között végeztük el a szakfelügyeletet a primer távhővezeték építésének földmunkáihoz kapcsolódóan.

A mozi ÉNy-i sarkánál, ahol 90°-os fordulattal rátértek a Kőszegi utcára, távközlési kábelek haladnak É–D irányban. Ezen kábelek alatt római kori, szintén É–D-i irányú falat sikerült megfigyelni, melyet azonban a távközlési vezeték fektetésekor már erősen megbolygattak.

A Kőszegi utcára kiérve a 120 cm széles árok alján, 150 cm mélységben téglából és csatári palából rakott, ÉNy–DK-i irányú római fal látható. Megtisztítása során, előtte 10 cm-el falfestmény töredéke került elő. Ettől a faltól É-ra, egy K–Ny-i irányú fal is előkerült, keresztezve a nyomvonalat. Ez utóbbi a távhővezeték kivitelezési technológiája miatt nem tartható meg jelenlegi formájában, ezért dokumentálása után elbontásra került. A falak előkerülési helyén gázvezeték is elért a nyomvonal, ami miatt a távhővezeték árkat 220 cm-re kellett mélyíteni, ami azt jelentette, hogy az ÉNy–DK-i falat is el kellett bontani, a megfelelő feltárás elvégzése után. A fal melletti rétegeket kézi erővel bontottuk el. A fal K-i és Ny-i oldalán is 70-70 cm-t ástunk le. Ezáltal megállapítást nyert, hogy a fal egy épület Ny-i zárófala. Tőle Ny-ra több, a római korba sorolható járósíntként azonosítható réteget sikerült feltárni. Mindazonáltal az épületen belül és kívül még jelentős rétegsorok maradtak feltáratlanul, melyek megásására a kivitelezési technológia mélységi előírásainak figyelembe vételével jelenleg nem vállalkozhattunk. K-i felén, az épület belsejében, nagyon jó állapotban megmaradt fűtési elemeket emeltünk ki. Az épület rendelkezett egyszerű falfűtéssel; ennek égetett agyag idomait *in situ* kiemeltük dokumentálásuk után (12 db). Másrészt megtaláltuk a padlófűtés tégláit és különleges építési eljárásukat is pontosan dokumentáltuk (8 db felmenő elemet dokumentáltunk, ebből 6 db volt alkalmas arra, hogy *in situ* kiemeljük; a maradék 2 db az árok K-i falába volt ágyazódva. Félve a fal beomlásától, ezeket bent hagytuk, azzal a megkötéssel, hogy a távhővezeték fektetése közben nem érheti őket károsodás; ennek a kivitelező eleget is tett). Az épület jelenleg feltárással került legkorábbi szintjét jelenti a *hypocaustum* alatt megtalált egybefüggő *terrazzopadló*, melyet a fűtésrendszer egyetlen tagja sem tört át.

A folyamatos dokumentálás mellett egy faragott homokkötömböt is sikerült észlelni a fal D-i végének Ny-i oldalán. A műtárgy belógott az árok Ny-i oldalfalába. Fölötte modern kori építési törmelékkel kevert, laza szerkezetű talaj helyezkedett el a Kőszegi utca alapozásáig. Munkatársaimmal ezt az emléket dokumentáltuk. Pontos funkcióját nem sikerült meghatároznunk. Teljes kibontására az omladékos talaj miatt nem volt lehetőségünk. Mivel ezzel egyidőben elértük a tervezett mélységet és a dokumentálást is befejeztük, 2011. szeptember 21-el visszaadtuk a munkaterületet a kivitelezőnek, azzal a kikötéssel, hogy a homokkötömböt lehetőség szerint eredeti állapotában kell kiemelni helyéről. A vezetékfektetés földmunkáinak folytatása során vált nyilvánvalóvá, hogy a tömböt nem

lehet egészben kiemelni és helyben megtartani, mivel az előző balesetvédelmi szempontból veszélyes, utóbbi pedig a kivitelezési technológia miatt nem lehetséges. Így végül a kötömb elbontása után annak nagyobbik része még a földben maradt; ezt dokumentáltuk és közvetlenül előle, érintetlen római rétegből bronzérmét emeltünk ki. A kivitelező a bontást szakszerűen, az előírásoknak megfelelően régészeti szakfelügyelet mellett végrehajtotta. Az árok végleges mélysége nem érte el a *terrazzopadló* szintjét, így azt felügyeletünk mellett földdel visszatarakták. Ezáltal csak a falat érte károsodás, mivel az épület belső részében található épített emlékeket *in situ* felszedtük.

Munkatársak: Hornok Péter és Mrenka Attila régészek, Horváth András és Kőszegi Ádám régésztechnikusok, Körmeny Tibor geodéta

MLADONICZKI RÉKA

Petőfi Sándor utca: 2011. október 15–23. között láttuk el a szakfelügyeletet a kisnyomású gázvezeték rekonstrukciójához kapcsolódó földmunkáknál, a Szabó Miklós–Petőfi Sándor–Sörház utcák nyomvonalon.

A Petőfi Sándor utca 9. sz. előtti szakaszon, a gázárók Ny-i végében, az aszfalttól számított 140 cm mélyen, egy 2 m széles falszakasz került elő. A falazatoktól K-re, 1 m távolságban, az aszfalttól számított 100 cm mélyen, egy 70 cm széles, É–D-i irányú, csatári kőből és téglából épített fal került elő. Ettől a faltól 80 cm-re K-re, 280 cm hosszú szakaszon, az aszfalttól számított 125 cm mélyen, szintén falazatok kerültek elő, amelyeknek pontos mérete és iránya nem meghatározható.

A nyomvonal árkanak Ny-i végében, a falazatoktól Ny-ra, az aszfalttól számított 2 m mélyen sárga agyag altalajt értünk el, amelynek felszínében 4 db cölöplyuk folytja jelentkezett K–Ny-i irányban, majd egy É–D-i irányú árok keresztezte a nyomvonalat. Ettől Ny-ra további két cölöplyuk folytja volt megfigyelhető K–Ny-i irányban. A cölöplyukak kibontására időhiány miatt már nem volt lehetőségünk.

A helyszínt a római város topográfiája szempontjából vizsgálva elmondható, hogy az ÉNy-i városarok az általunk szakfelügyelt szakasz közelében lehet. Az előkerült falazatok a méretük alapján mindenképpen valamilyen jelentősebb épület részeinek tekinthetők.

A Petőfi Sándor utca 9. sz. előtti szakaszon, az árok K-i végében, a falazatoktól K-re, összesen 24 db ólom *votív* került elő, amelyek istennőalakokat ábrázolnak, többek között *Venus*, *Fortuna*, *Diana*, *Dea Syria* istenségeket és egy három *Gráciát* ábrázoló darab. Az ólomszobrocskák többsége egy feltöltési rétegből került elő. A beásás Ny-i oldala egy omladékos réteget vágott. A feltöltés alatt található két rétegből további *votívok* kerültek elő. A megfigyelések alapján a *votív*szobrok nem szándékos deponálás során kerültek a földbe. A most megfigyelt szakasz 110 m-re É-ra található a romkerttől, ahol a *Mercurius* szentélyből szintén kerültek elő ólomszobrocskák. 1871 előtt a Petőfi Sándor utca 9. sz. alatt, az ún. Egerváry-ház pincéjének ásásakor pedig előkerült egy mésző *Sphinx*-oltár.

A szakfelügyelet során a Petőfi Sándor utca 17. sz. előtti szakaszon egy K–Ny irányú római út nagy méretű bazaltkövekből rakott É-i szegélye került elő. Az utat burkoló nagy méretű

bazaltlapok már korábbi bolygatás eredményeképpen, másodlagosan "visszaszórva", nem eredeti kontextusban feküdtek a nyomvonal árkában.

2011. augusztus 11–18. között a gázvezeték nyomvonalának a Petőfi Sándor–Szabó Miklós–Kőszegi utca közötti szakaszán végzett szakfelügyelet során, a Petőfi Sándor utca 39. sz.-tól K-re, a ház sarkától kb. 3 m-re, a gerincvezetékre nyitott bekötésben, 110 cm mélyen előkerült egy bazaltkövekből rakott, É–D-i irányú út részlete, valamint annak D-i részén előkerült egy K–Ny irányú csatorna. A csatorna a Petőfi Sándor utca 17. sz. előtt megtalált szegélykövekhez tartozhatott.

Munkatárs: Nyerges Anita régész

KISS PÉTER

342. Szombathely, Savaria D-i temetője (Thököly Imre utca – II. Rákóczi Ferenc utca) (KÖH 68167) (Vas megye) Ró

2011. február 14. és május 12. között a Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága munkatársai régészeti megfigyelést végeztek a Thököly Imre utcában és a II. Rákóczi Ferenc utcának a Thököly u. és a Batthyány tér közé eső szakaszán. A megkutatott rész területe és mélysége szigorúan alkalmazkodott a vízvezeték- és csatornarekonstrukciót érintő közműárok határához. Összesen 204 m²-nyi területet tártunk fel.

A II. Rákóczi F. utcai kutatóárkaink egy ÉNy–DK irányú, hosszanti árokból és 4, rá merőleges kis árokból álltak. Ezenkívül a zeneiskola mögött található parkolóba vezető út É-i oldalán nyitott közműárkokban végeztünk régészeti feltárást. Az árkok szélessége felül 90–100 cm, alul 60 cm, mélységük 170 cm volt.

A hosszanti árok É-i felében 70–80 cm vastag modern kori útalapozás és feltöltés volt, míg D-i felében csak 40–50 cm. A modern kori rétegrend alatt változó vastagságban (50–80/100 cm) kevert, római feltöltés következett. A közműárkokban jobbra keresztirányú (ÉK–DNy irányú) falak jelentkeztek és mindössze csak három ÉNy–DK irányú hosszanti fal.

Az előkerült jelenségek É-ról D felé haladva:

Az *Iseum* fogadóépületének vonalában a kutatóárok aljában egy ÉK–DNy irányú, 70 cm vastag, masszív, csatári kőből épített római fal, a hozzá tartozó *terrazzopadlóval* és egy rá merőleges irányú, keskeny (20 cm széles), minden bizonnyal válaszfallal együtt, amelyek egy helyiség belső részei lehetnek. A járósíntet lefedő rétegből került elő egy fenyőtoboz végű, hosszúkás csonttégely.

Tőle 11,16 m-re D-re, egy nagy méretű, lapos bazaltkövekből épített utca vagy lekövezett udvar részlete jelentkezett. A jelenség mind K-i, mind Ny-i irányban is folytatódott még a metszetalban, de sajnos mindkét oldalát kevert (újkori?) feltöltési réteg vágta el.

E jelenségtől D-re került elő egy ÉNy–DK irányú, csatári kőből épített római fal és egy biztosan ezen falhoz tartozó, rá merőleges osztófal. Feltételezhető (a falak találkozása ugyanis nem esett a kutatóárkunk területére), hogy ettől a válaszfaltól

5,5 m-re D-re előkerült ÉK–DNy irányú fal is ehhez az épülethez tartozhat. Az itt feltárt épületbelsőnek is *terrazzopadlója* volt. E járósíntet alatt közvetlenül egy ÉK–DNy irányú kemence tüzelőcsatornáját találtuk meg.

A következő 40 m-es szakaszon több ÉK–DNy irányú fal, falkiszedés és *terrazzopadlós* járósíntet is jelentkezett, de a régészeti jelenségeket már csak a metszetalban tudtuk dokumentálni. Ugyanis a kivitelező régészeti szakfelügyelet nélkül kimarkolta a közműárok ezen szakaszát, elpusztítva ezáltal az épített örökségvédelmi emlékeket is. Csak a hatszögletű padlótéglából épített járósíntet sikerült megmenteni. A téglapadló a mai útburkolattól 80 cm mélységben jelentkezett. Mintegy 170 cm hosszúságban maradt fenn, de sajnos mindkét végét (É-it és D-it is) egy-egy újkori közmű roncsolta.

A buszmegálló területén nyitott közműárok D-i felén, egy többperiódusú épületbelsőt tártunk fel. Az előkerülő két, a korábbi fázishoz tartozó, ÉK–DNy irányú, csatári kőből és téglából épített (*opus mixtum*) római fal alapozása mélyebb (a feltárandó mélységig nem került elő). A két fal között 10 cm vastag fehéres színű, meszes járósíntet találtunk. Majd egy későbbi átépítés során a két fal közé építettek egy szintén *opus mixtum* technikával készült, ÉK–DNy irányú falat, amelynek alapozása a korábbi helyiség járósíntjén található. A fal két oldalát földdel feltöltötték, a korábbi helyiség D-i falát a kívánt szintig visszabontották és az új helyiség járósíntjét 15–20 cm vastag fehéres-rózsaszín színű *terrazzopadlóval* (10–15 cm vastag padlóalapozással) látták el. E járósínt alatti feltöltésből nagy méretű, csiszolt felületű bazaltkövek (3db), egy középbronz, számos kerámiatöredék és állatsont került elő. Itt találtuk meg a szakfelügyelet egyik legkiemelkedőbb leletét, az 50×44×15 cm nagyságú, szépen megmunkált, márványból faragott párkánytöredéket. Az épületelem minden bizonnyal a D-i városkapuhoz vezető Borostyánkő-út két oldalán található egykori szentélyek valamelyikéből származik.

A közműárok további, Batthyány térig futó szakaszán még több ÉK–DNy irányú, csatári kőből épített római fal került elő, azonban közvetlen hozzájuk tartozó falakat és járósínteket a 60 cm széles árokban nem sikerült feltárunk. A kutatóárok Batthyány tér felé eső végében számos újkori bolygatás és közmű pusztította el a római rétegeket.

A zeneiskola mögött található parkolóba vezető út É-i oldalán nyitott kutatóárok (4. árok) régészetileg kevés érdemi információt rejtett. Az árok nagy részében újkori feltöltés, különböző újkori bolygatások és közművek jelentkeztek. Kivételt képez ez alól a közműárok Ny-i vége, ahol egy ÉNy–DK irányú csatári kőből épített római falat és hozzá tartozó 28×28 cm-es *hypocaustum* téglából épített járósíntet tudunk feltárni. A jelenség mind az É-i, mind a D-i metszetalban még folytatódik. A téglapadló K-i határa viszont a római faltól 2,5 m-re épített távhővezeték betonháza, amely alá még befut, de túoldalán már nem látszik. A távhővezeték beásása ugyanis mindent megsemmisített.

A Thököly utca D-i felén K–Ny irányú vízműárok ásása közben 1,5 m hosszú *terrazzopadló* maradványait és falfestménytöredékeket figyeltünk meg 1,6–1,7 m mélységben. Az árok további részén a modern kori, feltöltött talajban régészeti jelenség nem látszódott.